

Møte tirsdag den 20. mars kl. 10

President: Hans J. Røsjorde

Dagsorden (nr. 65):

1. Utenrikspolitisk redegjørelse av utenriksministeren
2. Innstilling fra justiskomiteen om forslag fra stortingsrepresentant Carl I. Hagen om å bevilge kompensasjon til Tore Sandberg på 900 000 kroner for å dekke skattekrav som følge av gave Sandberg mottok fra Per Liland og omkostninger for å bli fritatt for skattekravet
(Innst. S. nr. 164 (2000-2001), jf. Dokument nr. 8:19 (2000-2001))
3. Innstilling fra justiskomiteen om forslag fra stortingsrepresentant Olav Gunnar Ballo om regulering av lovmessige rettigheter for transseksuelle
(Innst. S. nr. 169 (2000-2001), jf. Dokument nr. 8:35 (2000-2001))
4. Referat

Presidenten: Representanten Hilde Frafjord *Johnson*, som har vært permittert, har igjen tatt sete.

Det foreligger to permisjonssøknader:

- fra Arbeiderpartiets stortingsgruppe om sykepermisjon for representanten Torstein *Rudihagen* fra og med 20. mars og inntil videre
- fra representanten Ansgar *Gabrielsen* om velferdspermisjon i tiden fra og med 20. mars til og med 22. mars

Etter forslag fra presidenten ble enstemmig besluttet:

1. Søknadene behandles straks og innvilges.
2. Følgende vararepresentanter innkalles for å møte i permisjonstiden:
For Vest-Agder fylke: Anne Berit *Andersen*
For Oppland fylke: Kjell Ivar *Fossnes*
3. Kjell Ivar *Fossnes* innvelges i Lagtinget for den tid han møter for representanten Torstein *Rudihagen*.

Presidenten: Kjell Ivar *Fossnes* er til stede og vil ta sete.

Valg av settepresident

Presidenten: Presidenten vil foreslå at det velges en settepresident for Stortingets møte i dag – og anser det som vedtatt.

Presidenten ber om forslag på settepresident.

Carl I. Hagen (Frp): Jeg tillater meg å foreslå Øyvind *Korsberg*.

Presidenten: Øyvind *Korsberg* er foreslått som settepresident. – Andre forslag foreligger ikke, og Øyvind *Korsberg* anses enstemmig valgt som settepresident for dagens møte.

Utenriksminister Thorbjørn *Jagland* overbrakte 3 kgl. proposisjoner (se under Referat).

Presidenten: Representanten Arne *Lyngstad* vil fremsette et privat forslag.

Arne Lyngstad (KrF): På vegne av meg selv, Inge *Lønning*, *Ursula Evje*, *Marit Tingelstad* og *Odd Einar Dørum* vil jeg fremme et forslag om godkjenning av *Oasen barneskole* ved en eventuell søknad etter privatskoleloven § 3 a.

Presidenten: Representanten *Siv Jensen* vil fremsette et privat forslag.

Siv Jensen (Frp): På vegne av meg selv vil jeg fremme forslag om endring i ny forskrift om engangsavgift på motorvogner.

Presidenten: Forslagene vil bli behandlet på reglementsmessig måte.

S a k n r . 1

Utenrikspolitisk redegjørelse av utenriksministeren

Utenriksminister Thorbjørn Jagland: Regjeringen har sittet i vel et år. Det har vært preget av store begivenheter – også på det utenrikspolitiske området.

Vi har vært vitne til en demokratisk revolusjon i Jugoslavia, et Kroatia som har tatt steget inn i europeiske demokratiers rekke, mens øvrige deler av Balkan fortsatt preges av etniske motsetninger og stor usikkerhet.

Vi har vært vitne til et Midtøsten preget av vold, mistro og brutte løfter, et Afrika preget av konflikt, naturkatastrofer og aids – men også håp, et Asia preget av sterke kontraster, politisk uro og ny økonomisk vekst.

USA har hatt presidentvalg og fått en ny administrasjon med nye prioriteringer. Vi har sett et mer selvbevisst Russland, og ikke minst et Europa hvor EU forbereder utvidelse og samtidig styrker og utdypet samarbeidet innad.

Dette er utviklingstrekk som i en globalisert verden også har konsekvenser for Norge.

Norsk utenrikspolitikk favner meget vidt. Vi har et bredt engasjement i mange verdensdeler.

Hovedmålsettingen med vår utenrikspolitikk er å sikre norske interesser først og fremst i våre nærområder. Når vi likevel er så dypt engasjert i andre deler av verden, både gjennom utviklingsarbeid, innsats for fred, forsoning og menneskerettigheter, skyldes dette at vi har en plikt til å gjøre noe for andre og en tro på at vi gjennom en slik innsats også sikrer våre egne langsiktige interesser.

I vårt freds- og forsoningsarbeid engasjerer vi oss bare der partene til en konflikt ønsker vår bistand, og der vi har særlige forutsetninger for å kunne gjøre en innsats. For å fortsette vårt arbeid i en konfliktsituasjon må parte-

ne vise vilje til forsoning og ikke bruke oss til å skape et inntrykk av at de vil fred, men gjøre noe annet i praksis. Derfor må vi hele tiden være forberedt på å avbryte et arbeid eller å ta en pause hvis det fremstår som om partene ikke mener alvor.

I denne redegjørelsen vil jeg fokusere på fire helt sentrale områder i vår utenrikspolitikk: Europa, samarbeidet med USA, forholdet til Russland og vårt arbeid i FNs sikkerhetsråd.

I det første tiåret av dette årtuset vil vi oppleve Europas gjenforening. EU-utvidelsen vil bidra til å utjevne de tidligere skillelinjer mellom øst og vest i Europa. Samtidig ser vi at samarbeidet innad i EU blir både utdypet og mer omfattende. De mange og grunnleggende endringsprosessene i Europa er i ferd med radikalt å endre rammebetingelsene for det europeiske samarbeidet.

Det er på denne bakgrunn at Regjeringen har lagt fram en egen stortingsmelding, Om Norge og Europa ved inngangen til et nytt århundre, som Stortinget skal drøfte 22. mai.

EU er drivkraften i det europeiske samarbeidet. Vår Europa-politikk følger to parallelle spor. På den ene siden må vi forsvare norske interesser og aktivt møte de nye utfordringer endringene i EU stiller Norge overfor. Så langt vi kan, må vi unngå å bli parkert på sidelinjen i europeisk politikk, og unngå å bli en ren mottaker av beslutninger fattet av andre. Men jeg vil understreke at vi merker allerede nå at det blir vanskeligere å be om særordninger og særfordeler når EU utvider seg. Med et utvidet EU får EU flere interne interesser å ivareta. Organisasjonen vil rimeligvis ikke kunne gi ordninger til utenforstående som man ikke kan gi til sine egne.

EØS-avtalen vil fortsatt være grunnstenen i Norges økonomiske forhold til EU. Derfor er det også avgjørende at vi tar våre plikter og rettigheter på alvor. Vetoretten bør vi først bruke når noe viktig står på spill, og når et veto fører til noe. Hvor viktig det er å ha et gjennomtenkt forhold til dette, ser vi nå i forbindelse med at det har vært nødvendig å stenge grensene for import av kjøtt fra EU-land. Det hadde vært vesentlig vanskeligere å få gehør for dette hvis Norge på forhånd hadde brukt veto mot en lang rekke direktiver.

En annen forutsetning for å bli hørt er at vi – som andre europeiske land – tar medansvar for å bygge Europa, for å fremme europeiske fellesinteresser. Også vi må bidra til europeisk fred og solidaritet, til å redusere velferdsgapet mellom øst og vest og til å sikre at Europas stemme blir hørt.

Nå som det er så stor oppmerksomhet om meget alvorlige og smittsomme dyresykdommer i enkelte EU-land, må vi ikke glemme det store bildet. Den historiske hovedtendensen vi ser i dag, er at Europa i økende grad blir ensbetydende med Den europeiske union. EU er i ferd med å bli en selvsagt og naturlig politisk ramme for hele Europa. Vi ser konturene av et stadig bredere og mer forpliktende EU-samarbeid som bygger fred og solidaritet på tvers av landegrensene i Europa. EU er i ferd med å realisere målet om et alleuropeisk fellesskap. Dette ble bekreftet av EUs toppmøte i Nice i desember, som ved-

tok en ny traktat som rydder veien for utvidelsen sørøst- og østover. Toppmøtet bestemte dessuten å sette i gang en ny bred debatt om EUs og dermed Europas framtid, med sikte på avklaring i 2004.

Forhandlingene om utvidelsen av EU skrider fram som planlagt under det svenske formannskapet. EU-toppmøtet i Nice bekreftet at de første nye medlemsland vil kunne være på plass allerede halvveis i neste stortingsperiode.

Utvidelse av EU betyr også utvidelse av EØS. Norsk eksport til sentraleuropeiske land som vi i dag har frihandel med, vil underlegges EØS-avtalens ordninger. Dette vil få følger for bl.a. norsk fiskerinæring. Hvor betydelige følgene vil bli, avhenger av de kompensasjonsordninger vi oppnår i forhandlinger med EU. En større utfordring når flere land går med i EU, er at skjevheten mellom EU og EFTA-pilaren i EØS vil bli enda mer påfallende. I dag er det femten land på EU-siden og tre små land på EFTA-siden. I fremtiden kan EFTA-landene komme til å møte 25–27 land. Det sier seg selv at dette endrer betydelig på vektforholdet mellom EU og EFTA. Vi vil i enda større grad bli underlagt andres beslutninger når EU utvider seg.

Likevel, det er en felles europeisk – og derfor også norsk – interesse at EUs østutvidelse blir gjennomført. Regjeringen vil snarlig ferdigstille en handlingsplan for søkerlandene som skal være et lite norsk bidrag til deres forberedelse på EU- og EØS-medlemskap i årene fremover. I år og for neste år er det allerede avsatt 169 mill. kr for dette formålet.

Jeg kan ikke i dag redegjøre for utviklingen i Europa uten å si noe om situasjonen i Makedonia. Makedonia eksisterer i dag fordi moderate albanere og moderate slaviske makedonere har lyktes i å holde sammen på politisk plan, tross intern motstand i hver befolkningsgruppe. Dette kompromisset er i dag truet. Makedonia er inne i sin kanskje verste politiske krise siden uavhengigheten for ti år siden. I denne situasjonen må det internasjonale samfunnet støtte opp om moderate krefter og fortsatte bestrebelser på interetnisk dialog og samarbeid. I arbeidet med å fremme interetnisk dialog har Norge allerede tilbudt makedonske myndigheter bistand til å gjennomføre tillitskapende tiltak. Jeg tror at det er i arbeidet for å skape dialog at Norge også her kan være til hjelp.

Vi er nå inne i en viktig periode når det gjelder vårt forhold til USA. Her er vi i samme båt som resten av Europa. Viktige saker som berører de transatlantiske forbindelser, står på dagsordenen. Jeg kan her nevne de amerikanske planer om å utvikle et rakettforsvar – som Regjeringen fortsatt har en rekke kritiske spørsmål til – utviklingen av en europeisk sikkerhets- og forsvarspolitikk, engasjementet på Balkan og etter hvert spørsmålet om en ny utvidelsesrunde i NATO.

President Bush har flere ganger understreket NATO-alliansens og de transatlantiske båndets betydning for USA. Dette er gledelig.

Det skal imidlertid ikke underslås at det er ulike syn i USA når det gjelder både betydningen av og «helsetilstanden» til det europeisk-amerikanske samarbeidet.

Ikke minst er oppfatningene ulike i Kongressen. Derfor blir det viktig at de tunge sakene som nå står på dagsordenen, blir håndtert på en måte som ikke skaper unødige gnisninger i dette samarbeidet.

Den nye administrasjonen har i den senere tid kommet med klare uttalelser om støtte til utviklingen av en felles europeisk sikkerhets- og forsvarspolitik, ESDP. Betingelsene har imidlertid også vært like klare: For det første må initiativet resultere i en ny byrdefordeling mellom USA og Europa og en økning i den samlede militære evne. For det andre må ESDP være forenlig med samarbeidet i NATO og ikke svekke de transatlantiske bånd.

Regjeringen deler disse forutsetningene. Vår støtte til ESDP begrunnes delvis med at EUs initiativ er et svar på kravet om en ny byrdefordeling. Samtidig omformes vårt eget forsvar for å kunne møte de nye sikkerhetsutfordringene. Det at en norsk general om to uker overtar ledelsen av KFOR-styrken i Kosovo, er et resultat av vår vilje til å ta et større ansvar for Europas felles sikkerhet.

President Bush og andre i ledelsen i den nye administrasjonen har gjort det klart at i første rekke utviklingen og med tiden utplasseringen av et rakettforsvar har høy prioritet. I USA er det generelt sterk støtte for disse tankene. Mens man under Clinton talte om et begrenset forsvar mot et mindre antall raketter, har Bush signalisert at han ønsker et mer omfattende forsvar.

Bush-administrasjonen har iverksatt en gjennomgang hvor alle sider av dette spørsmålet vurderes, herunder hvordan forsvar av alliert territorium kan inngå. Planene reiser en lang rekke spørsmål knyttet til bl.a. den strategiske balanse, ABM-avtalens framtid, konsekvensene for rustningskontroll og nedrustning samt forholdet til Russland og Kina. Før forslagene blir mer konkretisert, er det vanskelig å ha klare oppfatninger om de amerikanske planene. Vi har imidlertid merket oss Bush-administrasjonens uttrykte vilje til å føre nære konsultasjoner med de allierte om rakettforsvarsplanene. Vi har tillit til at USA vil lytte til allierte synspunkter. Mitt inntrykk er nå at det også er mulig å få i gang konstruktive samtaler mellom USA og Russland om dette spørsmålet, noe jeg ble klar over under mitt møte med utenriksminister Ivanov i Murmansk for bare noen få dager siden.

Når jeg legger så stor vekt på forholdet til USA, er det fordi USA er en viktig støttespiller i bestrebelsene for å integrere Russland i euroatlantisk samarbeid, slik det bl.a. kommer til uttrykk i Barentssamarbeidet og Østersjø-samarbeidet.

Også i forhold til atomsamarbeidet i Nordvest-Russland er det viktig at USA deltar. Foruten Russland har det internasjonale samfunnet et ansvar for å bidra til at det farlige atomavfallet på Kola blir forsvarlig håndtert. Norge ser derfor fram til at USA – sammen med andre ressurssterke land – fortsetter sitt aktive engasjement i atomsamarbeidet i nord.

Det som tas som en selvfølge av én generasjon, trenger ikke være det for den neste. Derfor og ut fra erkjennelsen av at de transatlantiske forbindelsene – i likhet med vårt forhold til Europa – utgjør en av grunnpilarene i norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk, har Utenriksdepar-

tementet nå satt i gang et arbeid for å se på alle sider av vårt forhold til USA. På sikt ønsker vi å utarbeide en samlet og bredt anlagt strategi for vårt forhold til USA. Jeg ser for meg en dynamisk prosess, hvor ikke minst eksterne aktører også vil bli trukket med i arbeidet etter hvert.

Når det gjelder de norsk-russiske forbindelsene, vil jeg si at de er gode. Likevel har vi gjennom det siste året observert trekk som viser at Russland fortsatt er en krevende partner. I det bilaterale forholdet og i nordområdepolitikken står vi overfor et mer selvbevisst Russland.

Nå er det ikke unaturlig at Norge og Russland har ulike syn og interesser i enkelte spørsmål. Men det som gir en viss grunn til uro, er at Russland til dels henter fram gamle reaksjons- og handlingsmønstre – ikke minst vedrørende forhold av felles interesse i nord.

Dagens russiske politikk overfor Norge må derfor kunne karakteriseres som sammensatt. Vilje til samarbeid og imøtekommenhet veksler med kritikk. Russland kritiserer Norge for Globus II-radaren i Vardø, som de fortsatt framholder kan ha en funksjon i et framtidig amerikansk rakettforsvarssystem. Vi har ved gjentatte anledninger tilbakevist denne påstanden. Norge kritiseres også uten grunn for tillempeingen av de særlige restriksjoner på militær aktivitet i Finnmark og for den nye miljøvernloven for Svalbard.

Vi møter denne kritikken med fasthet, åpenhet og forutsigbarhet.

Vi må samtidig prøve å forstå den ulikhet i tilnærming som utvilsomt fortsatt råder, og aktivt rydde av veien misforståelser og feilaktige inntrykk som måtte komme fram. Vi må på en redelig og ryddig måte si ifra når vi føler at den russiske tilnærming blir for lite konstruktiv. Samtidig er det viktig å ha åpne kanaler og en løpende dialog om alle spørsmål.

I fjor la Regjeringen fram en russlandsstrategi som dekker hele spennvidden i forbindelsene mellom Russland og Norge. Strategien er et konkret uttrykk for vilje til å satse på forholdet til Russland og samordne våre langsiktige interesser. De russiske reaksjonene har vært positive. Nå må begge lands myndigheter vise politisk vilje til å rydde unna foreldede stengsler, slik at samarbeidet blir lettere. På den måten vil både handel og investeringer få bedre betingelser.

Norge har, som alle vet, følt et spesielt ansvar for folk-til-folk-samarbeid i nord – for tillitsbygging over en grense som for ikke lenge siden var så godt som lukket. I løpet av få år har vi fått Barentssamarbeidet og andre multilaterale og bilaterale samarbeidsordninger som river ned gamle skiller og bygger opp et nytt samarbeid over grensene.

Vi har også greid å engasjere EU i samarbeidet med Russland om atomsikkerhet i nord. Under utenriksministermøtet i Barentsrådet i forrige uke ble det konstatert betydelige fremskritt i forhandlingene om en bred multilateral rammeavtale for opprensning av atomavfall og brukt kjernebrensel. Lykkes vi i å få denne avtalen på plass, er regionen åpen for betydelig internasjonal satsing i atomsikkerhetsarbeidet, noe som vil bety enormt mye

for vårt felles miljø, men også for næringsliv, investeringer og sysselsetting på begge sider av grensen i nord.

Norge og Russland forvalter rike fiskeriressurser i Barentshavet. Sentralt i samarbeidet står fastsettelse av fangstkvoter og fiskeriforskning. Beklageligvis har vi hatt problemer med adgang til russisk økonomisk sone for norske forskningstokt. Vi håper at den tillatelse som til slutt ble gitt for årets vintertokt, innebærer en varig bedring av forskningssamarbeidet til beste for begge land, og at dette vil støtte opp om en fornuftig forvaltning av våre felles fiskebestander.

Også på energiområdet ser vi store muligheter for et nært samarbeid med Russland – så vel i Barentshavet som på fastlandet i Nord-Russland. Men det fulle potensialet for samarbeid i Barentshavet vil først kunne bli utløst når man har funnet en løsning på avgrensningsspørsmålet der. Det er videre av stor betydning at petroleumsutvinning og -transport foregår på en måte som ikke setter miljøet og våre felles fiskeriressurser i fare.

Samarbeidet mellom Russland og Norge etter «Kursk»-tragedien er et eksempel på den kontakt og åpenhet vi ønsker å se mellom våre naboland. Slik direkte militær kontakt har i seg selv en viktig tillitskapende funksjon. I ettertid har vi arbeidet for å få i stand et bilateralt samarbeid om varsling av uhell, søk og redning i nord. Det vil supplere det praktiske samarbeid som allerede er innledet mellom NATO og Russland på dette området. Det er også positivt at Russland for første gang vil sende observatører til årets Partnerskap for fred-tilknyttede øvelse i Nord-Norge.

I vårt forhold til Russland er nå FN-dimensjonen blitt ekstra viktig. Det faste medlemskapet i Sikkerhetsrådet er en hovedpilar i russisk utenrikspolitikk. I kraft av Norges medlemskap er Sikkerhetsrådet derfor blitt en viktig møteplass mellom våre to land, og vi har allerede erfart at vi står hverandre nær i en lang rekke spørsmål. Vårt medlemskap i Sikkerhetsrådet vil dermed også bidra til å styrke forbindelsene med Russland.

Til slutt når det gjelder Russland, vil jeg si at under president Putin er trådene i russisk utenrikspolitikk mer samlet enn før. Det er en fordel. Standpunkter og posisjoner er i større grad omforent og forberedt, og gjennomslagskraften i forvaltningsstrukturene på russisk side er bedret. Samtidig er økonomi og nasjonal sikkerhet gitt en opphøyet plass i det russiske interessehierarkiet.

Russland står midt oppe i en omfattende reformprosess. Det er i vår klare egeninteresse at Russland lykkes i å befeste demokratiet og utvikle en bærekraftig økonomi. Hvorvidt utviklingen vil gå i den retningen, er opp til Russland selv. Men som naboland og sammen med våre partnere i Europa og Nord-Amerika kan vi gi viktige bidrag.

I min redegjørelse for Stortinget 14. november i fjor la jeg vekt på at medlemskapet i Sikkerhetsrådet ville være en nasjonal oppgave. Den brede oppslutningen om FN og den tverrpolitiske enigheten i Stortinget om vårt arbeid i Sikkerhetsrådet er viktig for oss.

Medlemskapet i Sikkerhetsrådet har vært minst like krevende som vi forutså. I løpet av de knappe tre måne-

dene vi har vært medlem, har rådet behandlet over 50 saker knyttet til eksisterende FN-mandater og fredsoperasjoner.

Sakene på Sikkerhetsrådets dagsorden har spent fra Haiti til Øst-Timor, fra Kosovo til Sierra Leone. Om lag to tredjedeler av sakene har vært knyttet til konflikter i Afrika. Arbeidet med å fokusere særskilt på Afrika er også en av hovedprioriteringene for vårt langsiktige arbeid i Sikkerhetsrådet. Jeg vil derfor først utdype noen av de utfordringene vi står overfor i Afrika.

De fleste av konfliktene i Afrika er interne og har resultert i omfattende humanitære lidelser og tap av menneskeliv. Mange av konfliktene har sin årsak i etniske motsetninger, fattigdom og undertrykking og kamp om retten til å utnytte verdifulle naturressurser som olje og diamanter. Vårt ønske om å fokusere på de underliggende årsaker til konflikt og krig er derfor særlig relevant for situasjonen i Afrika.

Konfliktene er hovedsakelig konsentrert om tre områder på kontinentet: Det afrikanske horn, området rundt de store sjøer i det sentrale Afrika og i Vest-Afrika.

Afrikas Horn er et område Norge har vært engasjert i over lang tid gjennom omfattende bistand og støtte til ulike freds- og forsoningstiltak. Norge ledet nylig arbeidet i rådet med å fremforhandle et vedtak om videre oppfølging av den inngåtte fredsavtalen mellom Etiopia og Eritrea. Vi vil gå aktivt mot å heve gjeldende våpenembargo før partene har oppfylt betingelsene i våpenhvileavtalen.

Den demokratiske republikken Kongo er nå åsted for en komplisert og omfattende konflikt, hvor seks naboland er involvert. Konflikten har stått sentralt i Sikkerhetsrådets dagsorden de siste par måneder. Rådet arbeider nå for at partene i konflikten skal trekke seg tilbake etter en felles plan – den såkalte Lusaka-avtalen – slik at FN kan utplassere militære observatører og soldater. Norge vil samtidig fortsette sitt humanitære engasjement i regionen og støtte meklingen for å få til en politisk dialog på grunnlag av de avtaler som er inngått blant stridende grupper i Kongo. Jeg drøftet dette senest i går i en samtale med Ugandas utenriksminister her i Oslo.

Vi står overfor flere bekymringsfulle utviklingstrekk i Vest-Afrika. President Charles Taylors regime i Liberia har gjennom en årrekke spilt en destabiliserende rolle i regionen ved sin støtte til den brutale opprørsbevegelsen i Sierra Leone. Norge har deltatt aktivt i prosessen for å innføre økonomiske sanksjoner mot Liberia for å stoppe Liberias diamant- og våpenhandel med opprørsbevegelsen. De nylig vedtatte og mer målrettede sanksjonene mot Liberia er nødvendige for å kunne legge grunnlag for en politisk løsning på konfliktene i Vest-Afrika.

De ulike konfliktene i regionen har skapt en alvorlig flyktningssituasjon i grenseområdene mellom Liberia, Sierra Leone og Guinea. Rundt 200 000 flyktninger – hovedsakelig fra Sierra Leone – har vært innesperret i grenseområdene og har blitt ofre for trefninger og angrep fra opprørsstyrker og regulære militære enheter fra de berørte landene. Vi vurderer nå nye tiltak for å styrke både FN og vår egen humanitære innsats i regionen.

Statssekretær Raymond Johansen avla i forrige uke Vest-Afrika et besøk, bl.a. for å se på hvordan Norge kan styrke samarbeidet med vestafrikanske land om oppbygging av landenes egen evne til å delta i internasjonale fredsoperasjoner. Vi har allerede innledet tilsvarende samarbeid med land i det sørlige Afrika. Til tross for Afrikas dominerende plass på Sikkerhetsrådets dagsorden tror jeg vi kan slå fast at FN bare i begrenset grad har lyktes i å håndtere disse konfliktene.

Det er en økende erkjennelse blant mange afrikanske ledere at hovedansvaret for utvikling og fred i Afrika ligger hos dem selv. Det er lite FN eller det internasjonale samfunn for øvrig kan gjøre dersom lederne selv gir fred og utvikling høyeste prioritet. I dag ser vi dessverre altfor ofte at rene makthensyn og ønsket om økonomisk vinning for en snever elite settes foran befolkningens grunnleggende behov.

Uansett kan vi ikke se på at krig og konflikt får ødelegge de positive utviklingstrekk vi har sett i mange afrikanske land over de seneste år. Derfor må det internasjonale samfunnet fortsette å engasjere seg. Vi har et felles ansvar for Afrikas framtid.

Vi har benyttet de to første månedene som leder av sanksjonskomiteen for Irak til å sette oss grundig inn i de ulike sidene ved sanksjonsregimet og hvordan det fungerer i praksis.

For oss er det helt avgjørende at vi er i stand til å basere vår politikk på egen informasjon og egne vurderinger. Vi har derfor tatt skritt for å gjenåpne ambassaden i Bagdad, samtidig som vi har styrket bemanningen både i Oslo og ved FN-delegasjonen i New York.

Vi erkjenner at sanksjonene mot Irak ikke fungerer etter hensikten, og at de er modne for endringer. Vi må finne fram til løsninger som bedre sikrer den irakiske befolkningens humanitære behov, samtidig som Saddam Hussein hindres i å utvikle masseødeleggelsesvåpen og i enda en gang å true fred og sikkerhet i regionen. Problemet i dag er at Irak ikke samarbeider med FN. Samtidig har Saddam Hussein lagt seg på en linje der han bevisst lar sin egen befolkning lide for å få internasjonal sympati og støtte til heving av sanksjonene uten å oppfylle FNs krav.

Det er viktig å ha klart for seg at det blant Sikkerhetsrådets medlemmer er full enighet om at Irak må oppfylle kravene i Sikkerhetsrådsresolusjon nr. 1284 før sanksjonene kan oppheves.

For Norge vil hensynet til sivilbefolkningen alltid bli tillagt vesentlig betydning ved innføring og videreføring av sanksjoner. Det er ingen tvil om at Iraks befolkning blir kynisk utnyttet av Saddam Hussein. I dag står nærmere 40 milliarder kr ubrukt på FNs konto for olje-format-programmet – penger som uten videre kunne gått til mat og medisiner. Saddam Husseins propagandakrig fritar imidlertid ikke Sikkerhetsrådet fra å gjøre alt som er mulig for å skåne sivilbefolkningen. Men vi må ikke ha noen illusjoner om at det internasjonale samfunnet kan imøtekomme alle sivilbefolkningens grunnleggende behov dersom Saddam Hussein ønsker at de skal lide som ledd i hans kyniske propagandaspill.

Under samtalen med Colin Powell i Washington i forrige måned la jeg fram forslag til konkrete endringer av sanksjonsregimet. Dette var resultat av et arbeid hvor vi aktivt har utforsket mulighetene for hvordan sanksjonene kan gjøres mer målrettede og effektive.

For det første la vi vekt på at antallet såkalte «holds» – dvs. kontrakter som holdes tilbake av sanksjonskomiteen – i vesentlig grad burde reduseres. Våre egne analyser viser at de aller fleste av søknadene om eksport til Irak som holdes tilbake for nærmere vurdering, omfatter utstyr som ikke med noen rimelighet kan knyttes til våpenproduksjon.

For det andre tok vi til orde for at man burde se på om listene over forhåndsgodkjent utstyr under olje-for-mat-programmet kunne utvides, dvs. utvide listen over utstyr som det ikke er nødvendig å søke eksportlisens for.

For det tredje foreslo vi at det måtte være mulig å redusere listen over utstyr som kan brukes både militært og sivilt – såkalt «dual use»-utstyr. På den måten kan mer utstyr frigis der hovedanvendelsesområdet er av sivil karakter.

Jeg fikk et klart inntrykk av at Powell selv var innstilt på å foreta en prinsipiell revurdering av sanksjonsregimet mot Irak og derfor var svært mottakelig for våre ideer. Våre tanker er også forelagt FNs generalsekretær og de andre faste medlemmer av Sikkerhetsrådet. Responser har vært entydig positiv. Vi arbeider derfor nå videre med å utdype disse tankene med sikte på å utarbeide mer konkrete forslag.

La meg imidlertid få understreke at det ikke er noen lett balansegang på den ene siden å foreta lettelser i sanksjonsregimet for å bedre den humanitære situasjonen for sivilbefolkningen, samtidig som vi skal gjøre sanksjonene mer målrettede og effektive for å hindre Saddam Hussein i å skaffe seg masseødeleggelsesvåpen. Sanksjons-spørsmålene er i korthet teknisk kompliserte, politisk meget sensitive og humanitært svært følsomme. Det vil derfor ta noe tid før omforente løsninger kan være på plass.

Jeg har også lyst til å si at det nå foregår en debatt i Sikkerhetsrådet om sanksjoner som virkemiddel mer generelt. Regjeringens syn er at sanksjoner – det være seg økonomiske eller andre – som en klar hovedregel må være omforent og hjemlet i vedtak i FNs sikkerhetsråd. Vi vil nå arbeide for å gjøre sanksjoner mer målrettede og effektive, slik at de først og fremst rammer de reelle beslutningstakere i den aktuelle stat og ikke sivilbefolkningen. Vi vil videre arbeide for utvetydige resolusjonstekster som gir den sanksjonerte stat en klar forestilling om hva som forventes innfridd før sanksjonene kan suspenderes eller heves.

Målet med sanksjonene skal ikke være å straffe noen, men å forbedre en situasjon. Derfor mener vi også at sanksjonspolitikken må støtte opp om en politisk prosess der både nedtrapping og opptrapping av sanksjonene inngår som et løpende alternativ avhengig av den aktuelle stats vilje eller mangel på vilje til å etterleve de krav som stilles.

Vi vil derfor gå inn for at sanksjoner som hovedregel skal tidsavgrenses. Dette vil gjøre sanksjonene mer flek-

sible, ved at Sikkerhetsrådet med jevne mellomrom vil måtte foreta en konkret vurdering av i hvilken grad den aktuelle stat har etterlevd Sikkerhetsrådets krav og tilpasse de videre sanksjonene etter dette.

Endelig vil vi legge vekt på behovet for at det gjennomføres en grundig analyse av sanksjoners humanitære konsekvenser – både før sanksjoner innføres og etter hvert som vi ser virkningene av dem, slik tilfellet er i Irak.

Det er bred enighet om sentrale sider ved norsk utenrikspolitikk. Dette gir oss styrke, dette gir oss troverdighet, dette er det viktig å bevare, ikke minst i en tid hvor vi står overfor omfattende endringer og omveltninger.

Globaliseringen som vi står midt oppe i – utløst av moderne teknologi og vitenskap, forsterket gjennom økonomisk og politisk integrasjon og hyppig kontakt over landegrensene – stiller oss overfor nye og viktige utfordringer. Som et teknologisk avansert samfunn, med stor avhengighet av utlandet, har Norge mye å vinne på globaliseringen. Men vi har også alt å vinne på å regulere de internasjonale markedskreftene. Globaliseringen øker behovet for politisk styring. På samme måte som vi lager kjøreregler for verdenshandelen, må vi etablere politiske tiltak som regulerer den frie flyt av kapital.

Vi trenger sterke globale mekanismer og ordninger. Jeg vil sammenligne med situasjonen for 100 år siden, da ny teknologi banet veien for kapitalistiske produksjonsmetoder. I begynnelsen førte denne uregulerte kapitalismen til en brutal utnyttelse av arbeidsfolk. Det var først da velferdsstaten kom med lover som beskyttet folk og gav dem rettigheter, samtidig som velferdsordningene førte til utjamning, at samfunnet ble bedre for alle.

Det er en slik blanding av markedskrefter og politisk styring som vi må få til på det globale plan. Vi må bygge en global velferdsstat etter samme mønster som vi bygde den nasjonale velferdsstaten.

Jeg vil derfor informere Stortinget om at jeg har tatt initiativ til en bred utredning om hvordan vi kan bidra til bedre styring av de internasjonale markedskreftene. Siktemålet er at dette skal kunne danne grunnlag for en egen stortingsmelding som det tas sikte på å fremlegge innen utgangen av neste år.

Utgangspunktet er at vi må møte globaliseringens utfordringer gjennom internasjonalt samarbeid. Samarbeidet som er vokst fram i Verdens Handelsorganisasjon, WTO, er et eksempel på utvikling av et regelbasert samkvem mellom landene – i dette tilfellet på det internasjonale handelsområdet.

Det var forutsatt i WTO-avtalen at det fra 1. januar i fjor skulle innledes forhandlinger innenfor landbruk og tjenester. Arbeidet i Genève på disse områder var i fjor konsentrert om å tilrettelegge forhandlingene, og man befinner seg nå i en fase der de første forslag fremlegges.

Et norsk landbruksforslag ble lagt fram i januar i år, og vi legger i disse dager fram et forhandlingsforslag vedrørende handel med tjenester.

Som kjent er den langsiktige målsetting for landbruksforhandlingene i WTO å oppnå betydelige gradvise reduksjoner i landbrukssubsidiene og tollsatsene. I for-

handlingene skal det bl.a. tas hensyn til ikke-handelsmessige forhold og utviklingslandenes særegne situasjon. Betydningen av at ikke-handelsmessige forhold ivaretas på en tilfredsstillende måte ble understreket i det norske forslaget. Også utviklingslands behov for økt markedsadgang og særbehandling ble særskilt trukket fram.

De norske forhandlingsforslagene når det gjelder tjenester, omfatter i denne omgang seks tjenesteområder: skipsfart, luftfart, energitjenester, teletjenester, finansielle tjenester og såkalte forretnings- og yrkestjenester. Dette er alle viktige eksportsektorer for norsk næringsliv. Blant annet gjennom EØS-avtalen har Norge allerede et åpent marked for disse tjenesteområdene. Gjennom WTO-forhandlingene ønsker vi å sikre norske bedrifter forbedret markedsadgang i viktige markeder for norske tjenesteleverandører.

La meg understreke at forhandlingene ikke dreier seg om hvordan vi organiserer våre samfunn. Det står klart i avtalene at dette tilligger de nasjonale myndigheter. Dette gjelder også hvordan vi organiserer offentlig sektor. Hvorvidt man f.eks. skal konkurranseutsette deler av en offentlig sektor, er det således opp til nasjonale myndigheter å bestemme. Det ligger ingen slike forpliktelser i avtalen. Forhandlingene føres slik at landene til enhver tid selv bestemmer hvilke forpliktelser de vil påta seg.

I tillegg til de forhandlinger som er påbegynt, har det pågått et nyttig arbeid i Genève – så vel som gjennom bilaterale kontakter i hovedstedene – med sikte på å legge grunnlaget for en ny bred runde. Det er i denne sammenheng ikke minst viktig at den nye amerikanske administrasjonen nå har tilkjennegitt en positiv holdning til nye forhandlinger. Samtidig har det dannet seg en stadig bredere erkjennelse av at det må gjøres en aktiv innsats med særskilte handelstiltak for utviklingslandene. Jeg håper derfor at det vil avtegne seg muligheter til å oppnå enighet om nye brede forhandlinger fram mot den neste ministerkonferansen i WTO, som vil finne sted i Qatar i begynnelsen av november.

Det vil i de videre drøftelser om forberedelsene til ministerkonferansen i Qatar ikke minst være viktig fra norsk side å sikre at forhandlingene vil omfatte utvidet markedsadgang for industrivarer, herunder fisk og fiskeprodukter, samt forbedringer av handelsregelverket på viktige områder.

Jeg tar sikte på å komme tilbake til Stortinget før sommeren med en redegjørelse for status i WTO-forhandlingene og forberedelsene til ministerkonferansen i Qatar.

Til slutt: Det må ligge både en moralsk dimensjon og en interessebasert dimensjon til grunn for norsk utenrikspolitikk. Den moralske dimensjonen er basert på at vi ikke kan være oss selv nok. Vi har forpliktelser også utover oss selv – utover Norges grenser. Vi har et ansvar for barn som lider, uansett om det er i Norge, i Kosovo eller i Sierra Leone. Det dreier seg kort og godt om solidaritet.

Jeg mener at hvis man skulle redusere bevilgningene til FN og bistand betydelig, vil Norge ikke bare forandre karakter, vi vil gjøre skade på vår sjel. Man må være klar

over at i store deler av verden representerer FN det eneste håp for millioner av barn og voksne. En slik nedskjæringspolitikk vil dessuten stride mot den interessebaserte dimensjonen i vår utenrikspolitikk – den som skal ivareta spesifikke nasjonale interesser. Fordi vi har en så bred utenrikspolitikk, har vi kontaktpunkter til EU og stormaktene som Norge er avhengig av. Jeg ser det derfor som min oppgave å kombinere disse moralske og interessebaserte dimensjonene i norsk utenrikspolitikk.

Vi skal ikke overdrive vår betydning. Jeg vil sitere Knut Frydenlund, som sa det slik:

«Norge er et land som har langt større innflytelse i verden enn landets ressurser og størrelse skulle tilsi, men hvor denne innflytelsen er mindre enn vi forestiller oss.»

Vi kan imidlertid bety en liten forskjell, forutsatt at vi spiller kortene våre riktig. Jeg vil bruke Midtøsten som et eksempel til slutt. Mange har ment at vi burde ha fordømt Israels voldsbruk hardere. Norge har imidlertid i FN og andre steder tatt klar avstand fra overdreven voldsbruk, så det må være den offentlige ordbruken og intensiteten i den man etterlyser. Men man kan ikke fordømme seg til fred i Midtøsten. Fred kan man bare få til gjennom forsoning som kan bygge gjensidig tillit og legge grunnlag for forhandlinger. Også i denne konflikten, liksom når det gjelder Makedonia, har Norge en mulighet til å spille en rolle forutsatt at vi bygger opp under en dialogprosess. Og vi kan hvis vi holder kontakten med begge partene i denne konflikten, gjøre noe konkret for palestinerne, som er den svake parten. Norge har bidratt betydelig i den senere tid med hensyn til å sy sammen en økonomisk bistandspakke til de palestinske myndighetene. Og fordi vi har veid våre ord, får vår oppfordring til Israel om å oppheve blokaden av de palestinske områdene desto større betydning.

Jeg vil derfor føye til en tredje dimensjon i vår utenrikspolitikk, nemlig den resultatorienterte jordnærhet som særlig de nordiske land er kjent for. Det er denne pragmatismen som ligger til grunn når jeg til slutt sier at forutsetningen for at vi skal kunne oppnå resultater, er at vi er i stand til å ha et godt og nært forhold til vår viktige allierte, USA, til et EU som i økende grad er Europas stemme, og til vår betydningsfulle nabo i øst, Russland. Derfor har denne redegjørelsen i hovedsak dreid seg om dette.

Presidenten: Presidenten vil foreslå at utenriksministerens redegjørelse legges ut for behandling i et senere møte – og anser det for vedtatt.

S a k n r . 2

Innstilling fra justiskomiteen om forslag fra stortingsrepresentant Carl I. Hagen om å bevilge kompensasjon til Tore Sandberg på 900 000 kroner for å dekke skattekrav som følge av gave Sandberg mottok fra Per Liland og omkostninger for å bli fritatt for skattekravet (Innst. S. nr. 164 (2000-2001), jf. Dokument nr. 8:19 (2000-2001))

Presidenten: Etter ønske fra justiskomiteen vil presidenten foreslå at debatten blir begrenset til 1 time og 15 minutter, og at taletiden blir fordelt slik på gruppene:

Arbeiderpartiet 25 minutter, Kristelig Folkeparti 10 minutter, Høyre 10 minutter, Fremskrittspartiet 10 minutter, Senterpartiet 5 minutter, Sosialistisk Venstreparti 5 minutter og Venstre 5 minutter.

Videre vil presidenten foreslå at det blir gitt anledning til replikkordskifte på inntil tre replikker med svar etter innlegg fra hovedtalerne fra hver partigruppe og etter innlegg fra medlemmer av Regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Tor Nymo (Sp) (ordfører for saken): Stortinget har i dag til behandling representanten Hagens forslag om å bevilge kompensasjon til Tore Sandberg på 900 000 kr for å dekke skattekrav som følge av gave Sandberg mottok fra Per Liland, og omkostninger for å bli fritatt for skattekravet.

Saken er av svært prinsipiell karakter, men jeg velger først å knytte noen kommentarer til Sandbergs innsats i den såkalte Liland-saken. Liland-saken er et mørkt kapittel i norsk rettshistorie. Uskyldig dømt sonet Per Liland 14 år i fengsel og 10 års sikring før han ble frifunnet. Selv en rekordstor erstatningsutbetaling kan ikke bøte for et ødelagt liv. Det er grunn til å tro at uten Sandbergs innsats for å få renvasket Liland ville saken neppe blitt gjenopptatt og Liland frikjent. Det står derfor stor respekt av den innsatsen som Tore Sandberg gjorde. Når systemet selv ikke fanger opp slike feil som i Liland-saken, er slik frivillig innsats som den Sandberg la ned, avgjørende for at urett kan rettes opp. Etter min mening er det bare rimelig at en slik innsats påskjønnnes fra samfunnets side.

Etter Senterpartiets oppfatning er det imidlertid viktig å holde fast på den prinsipielle kompetanseforskjellen mellom på den ene side domstolene som dømmende myndighet og på den annen side Stortinget som lovgivende myndighet. Stortinget skal holde seg til å avgjøre hvilke rettsregler domstolene skal dømme etter, og domstolene skal dømme i den enkelte sak. På denne bakgrunn mener jeg at det ikke er riktig å gå inn i realitetene i domstolens avgjørelse, slik mindretallet gjør i komiteinnstillingen. Selv om en sak isolert sett framstår som svært omstridt, bør Stortinget vise stor tilbakeholdenhet med å overprøve domstolens avgjørelse. På denne bakgrunn avviser da også et flertall i komiteen dette Dokument nr. 8-forslaget.

Jeg vil avslutningsvis igjen trekke fram den frivillige innsatsen som Sandberg la for dagen i Liland-saken. At Sandberg ble tilkjent 100 000 kr i billighetserstatning, skulle egentlig bare mangle.

På vegne av Senterpartiets stortingsgruppe vil jeg derfor konkludere med at vi ikke vil gå inn i selve vurderingen, men at skattleggingen i denne konkrete saken framstår som uforholdsmessig trykkende, eller særlig ubillig.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Bjørn Hernæs (H): Det er heldigvis ikke ofte vi opplever en så utpreget nidkjærhet på statens vegne som den representanten Nymo gav uttrykk for i dette innlegget. Etter en serie med honnrord om det meget alvorlige i saken, blir konklusjonen den stikk motsatte – mange vakre ord, men ingen handling.

I det hele tatt er det en forunderlig argumentasjon, fordi hele argumentasjonen går på det opprinnelige forslaget. Det er ikke bare flertallet som har avvist det, det har jo i realiteten også mindretallet avvist i og med at vi har funnet en annen måte å løse dette problemet på. Det er altså ikke noe forsøk fra mindretallets side på å blande seg inn i noen form for domstolsbehandling.

Men slik som representanten Nymo avsluttet innlegget sitt, vil jeg gjøre et forsøk på om mulig å få et klart svar. Ønsker representanten Nymo og Senterpartiets stortingsgruppe at skattekravet mot Tore Sandberg skal frafalles, eller ønsker han det ikke? Hvis han ønsker det, er det en meget elegant måte å gjøre det på, og det er å støtte forslaget fra Høyre og Fremskrittspartiet.

Tor Nymo (Sp): Det jeg gav uttrykk for i mitt innlegg, var ikke på noen måte et forsøk på å bruke honnrord i en slik viktig sak. Hvis representanten Hernæs hadde hørt etter, ville han ha oppfattet understrekingen av alvorret i denne saken og også det oppriktige uttrykket for respekt og takk for det Tore Sandberg her har gjort, nemlig å få gjenopptatt Liland-saken.

Så til realiteten: Som jeg gav uttrykk for i mitt innlegg, reiser denne saken en problemstilling som gjør at det er viktig å skille her. På den ene siden er Stortinget den lovgivende myndighet og avgjør dermed hvilke rettsregler som styrer skattesaken som her er omhandlet. Men jeg tror også representanten Hernæs er kjent med at det fra de miljøer som kanskje har stor sans for mindretallets forslag, gis uttrykk for at de har full forståelse for at Stortinget ikke vil gå inn for å instruere kommunale og fylkeskommunale myndigheters avgjørelser ut fra en prinsipiell betydning.

Som jeg gav uttrykk for, ville vi ikke gå inn på mindretallets forslag, men jeg tror faktisk at det jeg la vekt på i slutten av mitt innlegg, og som jeg tror flertallet i komiteen også slutter seg til, vil være klare føringer for hvordan man ønsker at denne saken skal følges opp.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til replikk.

Vidar Bjørnstad (A): Jeg kan i all hovedsak slutte meg til saksordførers redegjørelse for flertallets innstilling i denne saken.

Innledningsvis vil jeg også uttrykke respekt for det omfattende arbeid Sandberg har nedlagt, og som har vært nødvendig for at saken det her dreier seg om, har blitt gjenopptatt og Liland frifunnet.

Frivillig innsats er verdifull, og i denne saken avgjørende for å rette opp urett som er begått. Det er ikke urimelig at samfunnet påskjemmer en slik innsats, og jeg vi-

ser i denne sammenheng til at Sandberg ble innvilget erstatning på 100 000 kr fra Stortingets billighetserstatningsordning i 1999 som en påskjønnelse for de omkostninger og den omsetningssvikt Sandbergs firma hadde hatt i den tiden han arbeidet med Liland-saken. Innsatsen hadde stor grad av frivillighet ved seg, men jeg vil også minne om at Sandbergs arbeid skjedde under utøvelse av næringsvirksomhet, og at de driftsutgifter Sandberg hadde i sitt bistandsarbeid, er ansett som fradragsberettigete driftsutgifter i hans firma.

Sandberg mottok også et beløp på 1,1 mill. kr fra Per Liland for sitt arbeid med saken. Det dagens innstilling dreier seg om, er hvorvidt staten skal betale kompensasjon til Sandberg for det skattekravet som gaven fra Liland har utløst, og som er rettskraftig avgjort av domstolene, videre om omkostningene Sandberg har hatt ved rettslig prøving av skattekravet, skal refunderes, noe domstolene også har tatt stilling til. Fordi det dreier seg om en rettssak mellom en skattyter og staten, er det altså domstolene som avgjør hvordan den økonomiske byrden ved saksomkostningene skal bæres. Det er her flertallet i komiteen mener det må legges til grunn prinsipielle vurderinger av forholdet mellom lovgivende myndighet og domstolene. Det er domstolenes oppfatning at loven ikke har hjemmel til å dekke Sandbergs utgifter ved Liland-saken, og at gaven på 1,1 mill. kr er skattepliktig. Stortinget bør være svært tilbakeholdent med å gå inn i en enkeltsak og overprøve domstolenes avgjørelse, ved å instruere forvaltningen på en løsning som vil undergrave eksisterende lover og regler. Det er dette mindretallet gjør. Ja, de tolker faktisk loven i en enkeltsak om hva som er nødvendige utgifter. De forutsetter at om det hadde vært hjemmel, skulle domstolene godtatt alle utgiftsoppgaver automatisk. Jeg mener det er utvilsomt at slike synspunkter fra lovgiver, forutsatt et flertall her for instruksjon om full kompensasjon, ville ha skapt presedens. Uansett ville det ha vært skatteplikt også om domstolen hadde tilkjent Sandberg et vederlag i medhold av reglene om erstatning eller dekning av saksomkostninger i frifinnende rettssaker. Vederlag – som beløpet på 1,1 mill. kr – skattlegges uansett om det kommer fra private eller fra det offentlige.

Mindretallet mener ikke at lovreglene i dag er urimelige, og foreslår ingen endring. Er det slik at domstolens anvendelse av lover skal gjelde for noen, men ikke for andre? Enkeltsaker må avgjøres etter gjeldende lov- og regelverk, og gjelde likt for alle. Stortinget skal benytte seg av sin lovgivende myndighet til å endre eksisterende lovverk der domstolen avdekker manglende hjemmel, eller det skjer avgjørelser i enkeltsaker som Stortinget vil endre på. Det er jo ofte også slik saker dukker opp. En er uenig i hvordan en enkeltsak er håndtert, og tar opp spørsmålet om lov- og regelverk her bør endres. Det er det som Stortinget skal behandle. Det kreves imidlertid en vurdering på et bredere grunnlag enn dagens innstilling gir mulighet for, av om lovgivningen på dette området bør endres for behandlingen av framtidige saker av denne type. Jeg mener det er grunnlag for at det skal skje en slik vurdering.

Etter dagens regelverk finnes det imidlertid bestemmelser om billighetsnedsettelse av skatt med hjemmel i skattebetalingsloven. Jeg ser at det utfra sakens innhold og spesielle karakter kan anføres rimelighetsgrunner for en slik søknad, men vil likevel understreke at avgjørelsesmyndigheten her er tillagt de aktuelle organer i skatteforvaltningen, og må skje innenfor rammene av gjeldende lov- og regelverk.

L o d v e S o l h o l m hadde her teke over presidentplassen.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Bjørn Hernæs (H): Også representanten Bjørnstad begynte med et uttrykk for anerkjennelse og til og med respekt for det arbeidet som Tore Sandberg har utført. Han gikk mer konkret til verks enn representanten Nymo, han fastsatte til og med – med tilsynelatende stor tilfredshet – verdien på den respekten til 100 000 kr, som Sandberg har fått i en tidligere billighetserstatning. Uttrykket «raust» vil man vel neppe bruke om den type holdning.

Ellers var mesteparten av innlegget en prosedyre i forhold til § 438. Hvorfor representanter for flertallet finner grunn til å drive den prosederingen, er det ikke lett å forstå. Det er jo i realiteten akseptert av alle at den loven er slik som den er. Vi skal nok komme tilbake til om det bør være rimelig å forandre på den loven.

Som Vidar Bjørnstad så riktig sier, tar vårt forslag utgangspunkt i skattebetalingsloven § 41, hvor det er hjemlet nettopp for denne type behandling, og hvor man har innført ordene «særlig ubillig».

Jeg vil spørre representanten Bjørnstad: Hvis ordene «særlig ubillig» noensinne skal ha noe meningsfylt innhold, er det mulig å få utfordret Vidar Bjørnstad til å antyde i hvilken sak de i så fall skulle gjelde?

Vidar Bjørnstad (A): Jeg har fortsatt ingen problemer med å gjenta en anerkjennelse i forhold til det i hovedsak frivillige arbeidet som er nedlagt fra Sandberg i Liland-saken, og uttrykke respekt for den innsatsen som er gjort. Men jeg vil òg legge vekt på at jeg tror slik frivillig innsats skjer mange steder i forhold til urett som er begått. Jeg vil i hvert fall være varsom med å kvantifisere, karakterisere og gradere urett. Det er veldig individuelt og kan oppleves like sterkt i en sak som ikke nødvendigvis har dette omfang, knyttet til det en kaller justismord i denne saken.

Så er det påskjønnelsen. Ja, jeg brukte bare begrunnelsen fra Stortingets billighetserstatningsutvalg i forhold til beløpet på 100 000 kr. Jeg vil òg bemerke at det aldri er ment at billighetserstatning skal kompensere med full erstatning for tapt beløp, eller i dette tilfellet, som Høyre gjør, å bruke Billighetserstatningsutvalget som salderingspost nettopp for å tilkjenne et eksakt erstatningsbeløp.

Representanten Hernæs sa at han er enig i at denne saken er avgjort av domstolene. Men konsekvensen av

Hernæs' og Høyres forslag i dag er at de faktisk presser på en avgjørelse i en enkeltsak som vil undergrave tolkningen som domstolene har gjort av eksisterende lovverk. Vi ønsker ikke å foreta noen saksbehandling av en enkeltsøknad om skattebetaling eller ettergivelse av skatt her i denne salen. Jeg gjentar at vi ser at det kan anføres rimelighetsgrunner for en slik søknad, men avgjørelsen ligger i de aktuelle organer i skatteforvaltningen.

Presidenten: Fleire har ikkje bede om ordet til replikk.

Finn Kristian Marthinsen (KrF): Det er ett spørsmål som står i sentrum for denne saken, og det er spørsmålet: Skal Stortinget gjøre om resultatet av rettsavgjørelsen?

Når representanten Hernæs sier at det som saksordfører Nymo og representanten Bjørnstad har fremført så langt i debatten i dag, dreier seg om en prosedyre, må det være ut fra den forståelse at vi finner grunn til – som det står i flertallsmerknaden – å skulle forsvare vårt standpunkt. Ja, hvem forsvarer ikke sitt standpunkt? En av hovedgrunnene til at man tar ordet i disse debattene, er jo å forklare for dem som ikke deler ens oppfatning, hvorfor man er kommet til det resultatet man er kommet fram til.

For Kristelig Folkeparti dreier det seg faktisk om at Stortinget ikke skal gjøre om resultatet av rettsavgjørelsen. Det er ikke det samme som at man ikke har en forståelse for problematikken, at den er kompleks og sammensatt på en slik måte at ved å vektlegge ulike momenter kan man komme til ulike resultater. Vi har i fellesmerknaden som flertallet har i denne saken, ikke gitt uttrykk for honnørord, men gitt uttrykk for det vi faktisk mener er riktig. Det er en beskrivelse av en sak som i vårt system ikke har vært god, og vi skulle ønske at den ikke hadde hatt det resultat som den hadde. Og vi gir anerkjennelse til Tore Sandberg for det arbeidet han har utført. Men vi finner det samtidig problematisk som et lovgivende organ å skulle gå inn i det som det dømmende organ har ansvar for, og si at det resultatet gjør vi i stortingssalen om. Men samtidig som vi har sagt dette, peker vi på at det finnes regler om billighetsnedsettelse med hjemmel i skattebetalingsloven, men at avgjørelsen i slike saker hører inn under de aktuelle organer i skatteforvaltningen. Det er ikke for å finne en lettveit bakvei for å antyde noe om at vi skulle ønske at dette var gjort annerledes – selv om vi kanskje, når sant skal sies, skulle ønske at det hadde vært et annet resultat. Vi i Kristelig Folkeparti ser at en skattlegging framstår som ubillig i denne saken, men vi finner allikevel ikke grunn til å gå inn i det konkrete resultatet som foreligger. Domstolsavgjørelsen mener vi skal stå fast, samtidig som vi gir et signal om at den kan behandles og følges opp på en annen måte, og at selv om det kanskje er en helt spesiell sak som vi forhåpentligvis ikke får om igjen i vårt system, bør den ikke danne presedens – det skal ikke være slik man gjør dette siden.

Det saksordføreren har sagt, og det representanten Bjørnstad har sagt, er framstillinger som Kristelig Folkeparti slutter seg til i denne saken.

Bjørn Hernæs (H): Jeg hadde håpet at jeg fra representanter fra de partiene som har vært på talerstolen til nå, hadde sluppet å bli møtt med denne form for iskald kynisme og formalbetraktninger. Her står man opp en etter en og forteller at dette er leit og fælt, men å være med på en høflig anmodning til Regjeringen om å ta kontakt med sine forskjellige organer i skatteforvaltningen, nei, så langt vil det være aldeles umulig å gå for disse tre partiene.

Jeg blir nødt til å gå litt dypere inn i denne saken enn de overfladiske betraktningene som de tre forutgående talerne har gitt. Dette er en sak som er så grotesk at den forhåpentligvis mangler sidestykke i Norge. Bare det å antyde at noen standpunkter i denne saken skulle skape noen form for presedens, er jo på en måte indirekte å si at det norske rettsvesen må være pill råttent. Vi må legge til grunn at dette i all hovedsak er en helt enestående sak, og vi må ha lov til å legge til grunn at også domstolene mener det når de sier at denne uretten ikke ville blitt avdekket og til en viss grad gjort god igjen – jeg understreker: til en viss grad gjort god igjen – hvis det ikke hadde vært for det arbeid som Tore Sandberg og familien Ekroth har gjort i denne saken.

Og da står vi altså i den situasjonen at et menneske etter å ha fått ødelagt et helt liv, blir tilkjent en erstatning fra staten i penger, som selvfølgelig aldri kan være noe annet enn et plaster på såret. Så velger Per Liland å bruke en del av den skattefrie erstatningen han har fått av staten – jeg understreker at han bruker en del av den skattefrie erstatningen han har fått av staten – til å gi en utstrakt hånd til den mannen som mer enn noen annen har sørget for at han har fått denne oppreisningen. Og så er altså statens lover slik at det erstatningsbeløpet som de skattefritt har kunnet gi, slår skattemyndighetene kloa i deler av, slik at man via skattelovgivningen de facto reduserer den erstatningen som statens organer har tilkjent Per Liland.

Det må da være noe som heter moral i saker, og særlig gjelder dette når skatteloven faktisk har tatt innover seg at det kan finnes saker som er så urimelige at de faller utenfor det som har vært lovgivers intensjon med lovgivningen. Man har derfor klausulen i skattebetalingsloven § 41 som gjør at hvis man ønsker det, hvis man vil, og hvis man synes det er en sak som fortjener det, er det mulig å se bort fra skattekravet.

Jeg vil få lov å sitere fra Ot.prp. nr. 17 for 1951 på side 97, hvor det står:

«De foreslåtte regler må imidlertid også gis anvendelse i andre særlige tilfelle, f.eks. hvor skattelovens regler har gitt seg spesielt uheldige utslag overfor en enkeltstående skattepliktig i strid med det som har vært lovgivernes mening.»

Skattedirektoratet understreker at samtidig som slike tilfeller forekommer sjelden, er de imidlertid ikke begrenset til situasjoner der søker har dårlig råd. Det er altså ikke det det dreier seg om.

Derfor sier mindretallet i dagens innstilling at vi finner de nevnte og siterte bestemmelser om lemping av skatt etter alternativet «særlig ubillig», fullt ut dekkende

for skattekravet mot Tore Sandberg, og vi henviser, som jeg tidligere har sagt, til skattebetalingsloven § 41.

Nå kan jeg godt være enig i at det er mulig å finne en løsning på saker ad forskjellige veier. Det har vært gitt noen kryptiske formuleringer – mindre fra Vidar Bjørnstad enn fra Tor Nymo og Finn Kristian Marthinsen, men særlig fra de to sistnevnte er det gitt noen kryptiske formuleringer – om at egentlig er man enig i forslaget om at kravet på skatt av 1,1 mill. kr bør frafalles. De er også enig i at man bør utvide billighetserstatningen fra de 100 000 kr med ytterligere 200 000 kr, slik at den samlede billighetserstatning blir 300 000 kr. Dette er altså beløp som i all hovedsak vil tilsvare de 1,6 mill. kr som tidligere har vært omtalt, etter at skatt i så fall ville ha vært betalt.

Så vidt jeg forstår, er begrunnelsen for at de ikke kan slutte seg til dette, at de mener at en norsk statsråd ikke skal kunne ha den myndighet i helt spesielle tilfeller, som omtalt i skatteloven, å gi sin oppfatning til kjenne overfor de aktuelle organene. Men her må man jo enten mene at det skal man ikke ha, eller så må man mene at det kan man. Og i løpet av denne debatten blir vi nødt til å få klargjort om Tor Nymo og Finn Kristian Marthinsen mener at skattekravet bør frafalles, og at det er rimelig at Sandberg får en billighetserstatning, slik vi har foreslått. Hvis det kan gis uttrykk for fra denne talerstol på en slik måte at statsråden kan fortelle oss at hun har oppfattet budskapet, er det i orden, selv om det da blir veldig vanskelig å forstå hvorfor de ikke kan slutte seg til det vi har foreslått. Men jeg vil understreke at vi trenger det signalet i tydelig språk fra Stortingets talerstol, om man mener at skattekravet bør frafalles, og om billighetserstatning bør gis. Om man da sier det i en form som man mener man har gitt signalet i, uten at det på noen måte kan oppfattes som at man griper inn i aktuelle organer, ja, det får bli en formuleringskunst som får bli opp til de andre. Jeg ønsker bare å konstatere at hvis man ikke får denne type uttalelse, og dette da medfører at de underliggende organene tolker det dit hen at Stortinget er av den oppfatning at det ikke skal gis slik erstatning, vil det ikke etterpå bli mulig å påberope seg at man har vært i god tro, at man egentlig har ment noe annet enn det man har sagt og gjort.

Vi er nødt til å få en avgjørelse på denne saken, den er så grotesk. Jeg vil gjenta: Vi må anta at den i all hovedsak er helt enestående i norsk rettspraksis, og vi kan rett og slett ikke finne oss i at formalhensyn hindrer at en ny urett blir lagt oppå all den uhyrlighet som tidligere har vært vist, og som er bakgrunnen for komiteinnstillingen og den debatten vi har i dag.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Finn Kristian Marthinsen (KrF): Representanten Hernæs er i dag i moralsk harnisk og bruker hele sitt kroppsspråk for å gi uttrykk for hvordan de som er uenig med ham, er drevet av en iskald kynisme – de mangler faktisk moral, og de står for en grotesk sak. Jeg synes representanten kunne moderere seg noe i beskrivelsen av

dem som er i flertall i denne salen. Jeg synes også det er frimodig at representanten Hernæs gjør seg til talsmann for den kunnskap som andre ikke har fått del i, og som fører til at han så å si krever noens hode på et fat. Jeg finner det noe vanskelig å forstå at det skal være nødvendig å bruke så kraftige uttrykk.

Jeg synes derimot det kunne vært voldsomt interessant om representanten Hernæs kunne fortalt Stortinget om de forslag som han representerer, er en overprøving av domstolene, eller om de ikke er det. Det er interessant å få vite. Og hvis det ikke er en overprøving av domstolene, hva er det da? Jeg vil ikke være moralsk forarget i forhold til at representanten Hernæs har et annet ståsted enn undertegnede i denne saken, men det kunne vært greit å ha fått roet det ned og fått svar på de riktige spørsmålene.

Bjørn Hernæs (H): Representanten Marthinsen åpner med å si at jeg er «i moralsk harnisk». Ja, det vedkjenner jeg meg. Jeg er oppriktig i – bruk gjerne ordet – harnisk i denne saken. For jeg synes den i hele sin karakter er helt enestående i sitt slag.

Når Finn Kristian Marthinsen påstår at jeg sier at andre mangler moral, er ikke det *min* konklusjon, men jeg har forståelse for at representanten Marthinsen kan finne på å karakterisere det på den måten.

Så kommer det konkrete spørsmål om vi oppfatter dette som en overprøving av domstolene. Jeg får bare si-tere hva flertallet selv sier:

«Flertallet viser til at det finnes regler om billighetsnedsettelse med hjemmel i skattebetalingsloven, men at avgjørelsen i slike saker hører under de aktuelle organer i skatteforvaltningen.»

Det er noe ganske annet enn å overprøve domstolene. Og jeg mener å ha grunn til å tro at tidligere justisminister Odd Einar Dørum også vil ha en oppfatning om den siden av saken.

Det som blir stående tilbake, er den voldsomme utfordringen fra Finn Kristian Marthinsen – at det må være en overprøving av domstolene for at man skal få dette til. Da gjenstår det ubesvarte spørsmål: Ønsker representantene fra Kristelig Folkeparti – gjerne også fra Senterpartiet – at skattekravet skal frafalles, og hvordan vil de i så fall initiere eller anbefale at det skjer, på annen måte enn en henstilling til Regjeringen om å få det til?

Tor Nymo (Sp): Jeg registrerer representanten Hernæs' vokabular når det gjelder å karakterisere flertallets syn i denne saken. Det kan jeg lite gjøre ved, men jeg ber faktisk om at han respekterer vår ærlige og oppriktige intensjon som er kommet til uttrykk i innleggene våre.

Det som i grunnen forbauser meg betydelig, er at partiet Høyre, som i hvert fall i en del sammenhenger ønsker å stå opp og vektlegge akkurat betydningen av Stortingets rolle vis-à-vis domstolene, nå plutselig i forhold til en konkret sak forlater det prinsippet.

Så vil jeg gjerne minne forsamlingen om at etter at Liland-saken og problemene med å få gjenopptatt den saken kom opp, fremmet undertegnede og representanten

Jan Simonsen et forslag i Stortinget om å instruere Regjeringen om å opprette en egen klagedomstol som skulle ta stilling til gjenopptagelsesbegjæringer. Da sviktet partiet Høyre. Da skulle man plutselig be Regjeringen *vurdere* det. Har man hatt forståelse for de problemene som fulgte i kjølvannet av å gjenoppta Liland-saken, burde man gitt uttrykk for at dette ikke er akseptabelt, og støttet vårt forslag. Det gjorde de ikke, og derfor ønsker jeg å minne representanten Hernæs om det.

Bjørn Hernæs (H): Det er alltid hyggelig å få påminnelser. Men hvis jeg nå skulle forstå Nymo riktig, er han jo opptatt av at dette skattekravet skal frafalles. Det kan da ikke være noe mål å snakke om sneen som falt i fjor, når vi har muligheter til å gå inn i saken nå i dag.

Nymo har helt rett, han kan lite gjøre med mitt vokabular. Det han kan gjøre noe med, vil han tilsynelatende ikke gjøre noe med. Han kan nemlig meget enkelt gjøre noe med å bidra til at skattekravet blir frafalt.

Så uttrykker han forbauselse over Høyres påståtte sammenblanding av Stortingets og domstolenes rolle. Han sier «plutselig i forhold til en konkret sak».

Dette er ingen plutselig konkret sak. Dette er en sak som i hele sitt vesen er enestående i norsk rettspraksis, og den er til liten ære for den samme rettspraksisen. Gjennom ett eller kanskje to-tre menneskers arbeid har man sørget for at mesteparten av uretten ble rettet opp igjen. Og så skal man som storting ikke kunne anmode den angjeldende statsråd om å bidra til at dette får en løsning, slik at det ikke blir begått ny urett oppå den andre! Hvis vi ikke har saker som er verre i forhold til den helt selvfølgelige prinsipielle holdning til lovgivers og domstolers rolle, ja, da vil vi ikke få det særlig vanskelig i Stortinget.

Finn Kristian Marthinsen (KrF): Det er iallfall all right å registrere at lufta er ferd med å gå litt ut av ballongen, slik at representanten Hernæs etter hvert modererer sin språkbruk. Det er hele saken tjent med. Når Hernæs i sitt svar til meg sier at det var jeg som beskrev dette med manglende moral, må jeg gjøre oppmerksom på at Hernæs sannsynligvis ikke husker hva han selv sa, fordi han var i slik harnisk. Men jeg skrev faktisk ned det representanten uttalte om oss andre.

Det heter jo at angrep er det beste forsvar, og det er det som skjer nå. Jeg spurte aldeles ikke om hva som står i flertallsinnstillingen – jeg tror faktisk jeg vet det bedre enn representanten Hernæs – men jeg spurte om representanten Hernæs mente at dette var en overprøving av domstolene eller ikke. Og jeg gjentar spørsmålet, for jeg synes det er all right å få et svar på det. Det kan han få lov til å gi fra denne talerstol.

Ellers syns jeg også det er uviktig å gjøre dette spørsmålet til et spørsmål om moral, kynisme eller groteske grep fra meningsavvikere. Det er jo ikke det det handler om. Derfor vil jeg igjen gi representanten Hernæs mulighet til å konsentrere seg om det som saken faktisk gjelder.

Bjørn Hernæs (H): Den siste oppfordringen tar jeg med den største glede. Det denne saken dreier seg om, er om det skal frafalles et skattekrav på 1,1 mill. kr til Tore Sandberg i Liland-saken, og om Stortinget skal gi 200 000 kr i billighetserstatning i den samme saken. Det er det saken dreier seg om. Og hvis representanten Marthinsen oppfatter at luften er i ferd med å gå ut av ballongen i forhold til det hovedspørsmålet, får jeg inderlig håpe at det ikke er sin egen oppfatning han gir uttrykk for. Den luften i ballongen er vi nødt til å opprettholde.

Så har han stilt meg et spørsmål. Jeg trodde faktisk det måtte være anledning til å besvare et spørsmål med å henvise til det flertallet som har gitt uttrykk for det som selvfølgelig også er mitt syn. Svaret er nei. Jeg mener at dette ikke er en overprøving, og det må vel være det flertallet også mener i sin merknad i innstillingen. Hvorfor i all verdens rike har de ellers ikke skrevet at det i forhold til skatteloven er en overprøving av domstolene, som de skriver i forbindelse med § 438 når det gjelder den aktuelle saken om skatt?

I den isolerte, avgrensede saken er jeg enig med det nevnte flertallet, og det håper jeg er i orden. Jeg behøver ikke gjenta det sitatet og selvfølgelig ikke bruke ordet «harnisk», men jeg forstår at Finn Kristian Marthinsen føler det beklemmende at jeg er enig med ham i den formuleringen. Jeg er nå det allikevel.

Presidenten: Replikkordskiftet er omme.

Jan Simonsen (Frp): Tore Sandberg er en person som det er all grunn til å se opp til, ja til å beundre. Han er en hverdagshelt som har ofret flere år av sitt liv og enorme pengesummer for å sikre rettferdighet for en straffedømt drapsmann, som viste seg ikke å være drapsmann likevel. Tore Sandberg burde fått medalje og økonomisk erkjenningsgave, ja æresgave, fra staten, som minst skulle dekke utgiftene han har hatt med å vinne frem med sin sak.

Stortinget kan selvfølgelig bevilge så mye penger som Stortinget ønsker til hva som helst og til hvem som helst, og gjør jo det stadig vekk. Det er selvfølgelig ingen overprøving av domstolene. En domstol vurderer om en person har et juridisk krav. I Stortinget trengs det ikke noen juridisk rettighet for at vi kan bevilge penger eller pålegge Regjeringen å gjøre det.

En enstemmig justiskomite peker på at Liland ikke ville blitt renvasket uten Sandberg og Ekroth-familiens frivillige innsats, og legger dessuten til at oppklaring av justismord har en stor samfunnsmessig betydning. Til tross for det er dagens situasjon fortsatt slik at det ikke finnes noen offentlige ordninger som sikrer mulige ofre for justismord advokatbistand eller bistand fra annen type ekspertise.

Stortinget har tidligere nektet å behandle et forslag fra Fremskrittspartiet om å sette ned en kommisjon som skulle gå gjennom incestsaker for å se om det fantes saker som kunne gi rimelig grunn til å gi bistand til å utforme en gjenopptakelsesbegjæring. Det sier noe om Stor-

tingets manglende vilje til å hjelpe mulige ofre for justismord.

Tore Sandberg handlet på egen hånd og etter eget initiativ, og han har ikke fått noe igjen for sin innsats unntatt en gave fra Liland selv, som ikke var stor nok til å dekke hans utgifter, og nå står han i fare for å måtte betale skatt for denne gaven. Det vil åpenbart være særlig ubillig og uforholdsmessig trykkende.

For de fleste nordmenn vil det sikkert stå som temmelig urimelig at Sandberg etter sin frivillige innsats blir stående igjen med et økonomisk tap. Carl I. Hagens forslag tar sikte på å sikre rettferdighet og forhindre at Sandberg blir den tapende parten. For Fremskrittspartiet er det ikke vesentlig hvordan staten støtter Sandberg, det viktigste er at han får den støtten han bør få.

Jeg konstaterer at flertallet i justiskomiteen bruker rent formelle grunner for ikke å støtte forslaget fra Høyre og Fremskrittspartiet om at Regjeringen skal bidra til at skattekravet som følge av Lilands gave til Tore Sandberg ettergis.

Det er trist at formalisme skal brukes for å forhindre en fornuftig løsning i form av en rimelig økonomisk støtte til Tore Sandberg. Men jeg registrerer samtidig med glede at representanten Tor Nymo på vegne av Senterpartiet og representanten Finn Kristian Marthinsen på vegne av Kristelig Folkeparti mener at det ville være særlig ubillig dersom Sandberg må betale skatt for gaven fra Liland, og at representanten Vidar Bjørnstad på vegne av Arbeiderpartiet i sitt innlegg uttalte at det var gode rimelighetsgrunner for at Sandberg skulle få ettergitt sin skatt, samtidig som han understreket at avgjørelsesmyndigheten ikke ligger i Stortinget. Og disse uttalelsene fra hovedtalsmennene for Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Kristelig Folkeparti, sammen med det meget klare innlegget fra representanten Hernæs og mitt eget innlegg, betyr at lovgiverne gir relativt klare signaler til det organ som skal avgjøre Sandbergs skattesak, og jeg vil derfor både håpe og tro at dette skatteorganet tar det med i sine vurderinger.

Jeg tar med dette opp forslaget fra Fremskrittspartiet og Høyre.

Presidenten: Jan Simonsen har teke opp det forslaget han refererte til.

Odd Einar Dørum (V): Ut fra slik saken er framstilt i komiteinnstillingen, og slik det er argumentert fra flertallets side, skal jeg tydeliggjøre hvorfor Venstre stemmer for mindretallets forslag. Vi stemmer de facto for noe jeg vil kalle lex Sandberg. Vi har en situasjon – en helt spesiell situasjon – hvor et individ som har gjort en helt enestående innsats for å rydde opp i en sak som var et justismord, er kommet i klemma, fordi vi enten ikke har lovverk som er presist nok til å fange opp situasjonen – det framgår av betraktningene fra Høyesterett – eller fordi vi på andre måter ikke klarer å finne løsningene. Så kan man stille spørsmålet: Hva gjør man da? Da kan man jo som oftest – og det er vel det vanlige i dette land – lene seg tilbake og si at det var synd. Men nå velger jeg

sammen med mindretallet – og jeg oppfatter de facto sammen med et flertall – å gå en vei hvor man finner en løsning, som jeg da i mangel av et bedre uttrykk kaller for lex Sandberg, dvs. at vi ber om at man ved å opptre på en lovmessig korrekt måte finner en løsning som gjør at Sandberg holdes skadesløs for sin særdeles samfunns-gagnlige virksomhet.

Man kan i en sak alltid anføre at dette vil skape presedens. Jeg vet ikke om det skaper presedens i det sosiale landskap å gjøre den type innsats som Sandberg har gjort. Jeg antar at hvis det skulle utløse en presedens, ville vi leve i et veldig lykkelig land, for da ville vi ha et så særdeles utvalg av oppofrende borgere som nærmest setter alt det de har på spill for å hjelpe andre, at det i seg selv ville vært et evigvarende svar på en verdikommisjon. Så jeg tror dessverre ikke at risikoen for en omfattende sosial presedens er til stede, men kanskje nok til at noen, én gang for hver generasjon kanskje, gjør en innsats som ligner på det som har skjedd i denne saken.

Når det gjelder den formelle og juridiske siden av saken, og det må man jo ta på alvor i et land som skal styres etter lov, føler jeg at det fra de ulike parter som har ytret seg i saken, er skapt åpninger for å finne en løsning som gjør at man kan komme ut av saken. Og jeg syns at representanten Simonsen på en utmerket måte oppsummerte det ved bl.a. å vise til formuleringen «særlig ubillig», som da går på Skattedirektoratets melding nr. 5/1998, hvor man kan foreta en såkalt lemping. Jeg skal ikke gå nærmere inn på det annet enn å si at det er mulig å komme ut av det, og er det sluttresultatet i saken, er det vel ikke noe grunnlag for noen av oss til å heve røsten mer enn nødvendig, men da glede seg over at det blir resultatet.

Representanten Simonsen foretok en oppsummering med representantenes navn og parti, og jeg føyer meg til listen i den forstand at jeg for sikkerhets skyld også stemmer for forslaget. Jeg gjør det fordi denne saken har engasjert meg meget sterkt, og fordi jeg ikke syns at vi i Norge er spesielt flinke til å ta vare på dem som blir en slags hverdagslivets helter når det er situasjonen.

Uten sammenligning for øvrig måtte jeg en gang som samferdselsminister fremme en sak for Stortinget for å holde en gammel mann i Kristiansand skadesløs for at man hadde tatt huset fra ham til en vegutbygging som senere ikke fant sted. Da var det faktisk helt nødvendig å fremme en egen proposisjon til Stortinget for å bevilge 100 000 kr. Men jeg gjorde det med full overbevisning, og jeg syns den saken vi står foran her, er prinsipielt mye større og viktigere, og det er bakgrunnen for min stemmegivning. Men jeg konstaterer med glede at det på tvers av partier i salen synes å være en vilje til å finne en løsning når voteringen er avsluttet.

Carl I. Hagen (Frp): Da jeg fremmet dette forslaget, var det ut fra en relativt sterk overbevisning om at dette ville bli enstemmig vedtatt av landets nasjonalforsamling, og at omstendighetene var slik at uansett hva slags regjering og storting man har, vil man aldri gjennom en lovgivning kunne dekke opp enhver tenkelig situasjon.

Her har man altså møtt to lover som begge først og fremst ivaretar hensynet til staten. Den første loven gjaldt det at saksomkostninger ikke kunne tilkjennes Tore Sandberg fordi det ikke forelå noen arbeidsavtale mellom Liland og Tore Sandberg. Det var altså ikke den tiltalte og straffede Liland som hadde engasjert Sandberg. Derfor avslø man å dekke saksomkostningene. Man ivaretok å begrense saksomkostningene. Det andre, og en helt annen lovgivning, dreier seg om skattlegging av gaver, og også der er statens interesser det fremtredende, at man ikke skal kunne betale sine regninger og kalle det en gave for at mottakeren derved skal kunne unngå skatteplikten. Helt naturlig. Men når dette inntreffer i det som vel er det største justismordet i det foregående århundre, hvor Tore Sandberg på egen hånd, og sammen med ekteparet Ekroth, blir kjent med og jobber med saken, og får justismordet oppklart, møter han altså disse to lover, og det synes jeg er helt åpenbart urimelig. Det er jeg glad for at de fleste som har hatt ordet, også er enig i. Og da burde man på en byråkratisk måte kunne skjære gjennom. Det er ingen som har hevdet at Stortinget bare kan vedta en billighetserstatning. Det fikk vi ikke til, og vi har derfor i komiteen sluttet oss til et felles forslag sammen med Høyre som vil gi det samme resultatet.

Så har man påpekt at det også ville vært skattepliktig hvis Sandberg hadde fått dekket omkostningene. Og der sier jo domstolene at det ville han ha fått dekket hadde loven vært annerledes. Det er ingen overprøving av domstolene, det er ganske enkelt en nasjonalforsamling som ikke har gitt domstolene anledning til å kunne innvilge saksomkostninger. Det er Stortinget som ikke har gitt den loven, og Regjeringen som ikke har foreslått det, slik at det i realiteten skulle være mulig å dekke saksomkostningene. Det er ikke noen overprøving av domstolene. Tvert om, det er Stortinget som ved å bevilge billighetserstatningen eller støtte det forslaget som foreligger, tar konsekvensen av sine egne feil tidligere ved at man ikke har sørget for en lovgivning som gir rom for at en domstol kunne ilegge erstatningsansvar. Det er altså Stortinget som retter opp en feil som Stortingets mangelfulle lovgivning tidligere har ført til, og som har medført dette resultatet. Det er ikke noen overprøving av domstolene. Domstolene skal hele tiden avsi dommer i henhold til lover gitt av Stortinget, og når Stortinget har gitt en lov som ikke åpner for at domstolene kan gjøre det domstolene selv hadde lyst til, er det Stortingets ansvar å korrigere.

Presedens ble vel også nevnt i debatten. Man kan da vel ikke forutsette at det er en annen sak hvor noen soner en livstidsdom som er feil. For det er jo den eneste presedens, at det er mange andre saker av andre karakterer. Presedens er i tilfelle også noe som er juridisk, og det vil ikke være noen juridisk eller rettslig presedens om Stortinget eventuelt hadde vedtatt det forslag jeg la frem. Det hadde ikke vært noen rettslig presedens.

Så er det snakket om, som jeg sa i sted, at det ville blitt skatt hvis det var blitt erkjent som saksomkostninger. Da ville beløpet vært ½ mill. kr høyere, for saksomkostningene var 1 620 mill. kr. Bakgrunnen for det belø-

pet som vi har kommet til, er nettopp at vi har tatt hensyn til at dette i realiteten ville være å dekke alle omkostningene, reelt sett netto. Det er derfor disse tallene er litt forskjellige.

Jeg synes det er litt leit. Jeg synes dette forslaget burde vært gitt en enstemmig tilslutning fra Stortinget. Isteden er det noen som har kommet med noe byråkratisk snikksnakk, helt uvesentlig for den moralske dimensjonen. Selv om vi har sagt det vi har sagt, er det en annen instans som fatter avgjørelsen, og så kan sluttresultatet bli at den som oppklarte denne saken, allikevel blir økonomisk straffet for det av samfunnet. Det synes jeg er meget, meget trist.

Presidenten: Fleire har ikkje bede om ordet til sak nr. 2. (Votering, sjå side 2337)

S a k n r . 3

Innstilling fra justiskomiteen om forslag fra stortingsrepresentant Olav Gunnar Ballo om regulering av lovmessige rettigheter for transseksuelle (Innst. S. nr. 169 (2000-2001), jf. Dokument nr. 8:35 (2000-2001))

Presidenten: Etter ønske frå justiskomiteen vil presidenten føreslå at debatten blir avgrensa til 45 minutt, og at taletida blir fordelt slik på gruppene:

Arbeidarpartiet 10 minutt og dei andre gruppene 5 minutt kvar.

Vidare vil presidenten føreslå at det ikkje blir gitt høve til replikkar etter dei enkelte innlegg, og at dei som måtte teikne seg på talarlista utover den fordelte taletida, får ei taletid på inntil 3 minutt.

– Det er vedteke.

Jørn L. Stang (Frp) (ordfører for saken): Å sitte i justiskomiteen er meget interessant på flere måter. Det ene er at man har forskjellige type saker til behandling. Det er ikke bare å fastsette strafferammer, diskutere politi, diskutere fengsel eller domstoler. Denne saken gjelder lovmessige rettigheter for transseksuelle, og komiteen har vektlagt behandling av transseksuelle, dvs. kjønnskifteoperasjon og ikke noe annet, selv om vi vet at det er mange andre spørsmål som melder seg i sakens anledning.

Jeg vil gjerne henvise til hovedproblemstillinger knyttet til behandling av personer som ønsker å skifte kjønn, og at det først og fremst ligger under Sosial- og helsedepartementets område. Komiteen viser til at kjønnskifteoperasjoner i dag kan skje med vedkommendes samtykke i henhold til medisinske indikasjoner. I den anledning vil jeg understreke at de generelle reglene om spesialisthelsetjenesten og pasientrettigheter ivaretar i dag de transseksuelles tilgang til behandling på linje med andre som har behov for helsehjelp.

Det vises til lov av 2. juli 1999 nr. 63 om pasientrettigheter § 2-1 om rett til nødvendig helsehjelp. Denne bestemmelsen gir pasienter en rett til nødvendig helsehjelp

dersom bestemte vilkår er oppfylt. Helseministeren antar i brev til komiteen at transseksuelle som ønsker å skifte kjønn, ofte vil kunne oppfylle vilkårene og falle inn under rett til nødvendig helsehjelp.

Det vises videre til at Rikshospitalet i dag har et tilbud til denne pasientgruppen hvor det bl.a. er engasjert psykiater, hvor nye pasienter på venteliste evalueres, og hvor pasienter som venter på kirurgisk behandling, kan sendes til utlandet, eksempelvis Belgia, som har ekspertise på kjønnskønvertering.

Videre har komiteen merket seg at til tross for at ulike forhold knyttet til transseksuelle synes å være dekket under generelle lovbestemmelser, vil departementet likevel vurdere behovet for en særlov på dette området for eventuelt å gi klare retningslinjer i forbindelse med transseksuelle og kjønnskifteoperasjoner. Hvordan enkelte partier vil stille seg til en særlov, vil man ved en senere anledning komme tilbake til.

Vi merker oss videre at det bl.a. skal undersøkes hvordan slike spørsmål er håndtert i andre land, og vi ber samtidig om at det gis en tilbakemelding om denne vurderingen ved en egnet anledning. På den bakgrunn og ut fra de signaler som er fremkommet i uttalelsen fra helseministeren, anbefaler vi at Dokument nr. 8:35 for 2000-2001 vedlegges protokollen. Til slutt vil jeg opplyse om at sosialkomiteen har en uttalelse hvor de i hovedsak slutter seg til justiskomiteens merknader.

Olav Gunnar Ballo (SV): Det kan være ganske illustrerende for transseksuelles rettigheter i Norge at vi kommer til å bruke vesentlig mindre tid på denne debatten enn man har gjort på debatten om hvorvidt en skattepliktig borger i Norge skal måtte betale sin skatt. Det synliggjør behovet for at man går inn og gjør noe her. I 1972 fikk Sverige lovfestet rettigheter for transseksuelle. Vest-Tyskland og Italia fulgte etter i 1982, og Nederland og Tyrkia i 1985 og i 1988. Det er helt åpenbart at det er behov for en lovregulering også i Norge.

Det ene området hvor det er behov for lovregulering, gjelder retten til kjønnskifte. Det vi har sett ved Rikshospitalet, er en uverdigg situasjon, der man, i motsetning til slik saksordføreren fremstilte det overhodet ikke har vært sikret rettigheter. Sammen med Annelise Høegh tok jeg i april 2000 opp overfor helseministeren at behandlingen av transseksuelle hadde opphørt ved Rikshospitalet. Siden den gang har det vært en kamp og en spissrotgang for de transseksuelle for å få stablet på beina et nytt tilbud. Så sent som i går, den 19. mars, kunne vi se i NRK-programmet «Puls» at behandlingstilbudet ennå ikke var på plass, til tross for at direktøren ved Rikshospitalet fremstilte det som at alt var i sin skjønneste orden, da sosialkomiteen besøkte Rikshospitalet i januar.

Jeg må si at det mens jeg har sittet her på Stortinget i denne fireårsperioden, er få saker som har rystet meg så mye som denne med hensyn til den holdningen transseksuelle blir møtt med i Norge og de manglende tilbudene de står overfor. Det å si at man er sikret rettigheter gjennom ulike lovhjemler i dag, slik som lov om pasientrettigheter, er jo helt feil. Det synliggjøres jo i praksis.

I tillegg opplever transseksuelle en spissrotgang knyttet til at de skal få registrert nytt personnummer, i forhold til adopsjonsrettigheter, i forhold til rettigheter knyttet til giftermål osv., osv. Det betyr at hver enkelt person som går gjennom dette, må gå sine egne veier for å finne løsninger. Slik kan vi ikke ha det. Jeg må si at justiskomiteen har behandlet denne saken med en harelabb. Jeg synes at de overhodet ikke har fanget problemstillingen som forslaget tar opp. Jeg hadde forventet at iallfall Høyre og Arbeiderpartiet, og jeg vil også si mellompartiene – Fremskrittspartiet har jeg ingen forventninger til i denne saken – i fellesskap hadde sagt at selvsagt skal dette på plass.

De eksemplene som er nevnt fra andre land, synliggjør at Norge på dette området ligger langt etter andre land. Vi ligger nesten 30 år etter Sverige. Det kan hende at vi kommer til å ligge mer enn 30 år etter Sverige. Det har jeg tenkt å spørre justisministeren direkte om: Vil justisministeren nå ta initiativ til at vi også i Norge får en lovregulering slik at man ikke bare sikrer dem som er i behov av det, lovmessig rett til operasjon ved kjønnsskifte ut fra gitte kriterier, men at de også sikres rettigheter knyttet til personnummer, i forhold til adopsjon – at alle disse forholdene reguleres i en lov, slik at man får de tingene på plass? Etter mitt syn er justiskomiteen altfor uklar i forhold til at dette skal komme på plass. Man overlater det til departementet. Da er det helt naturlig å stille det spørsmålet til justisministeren, når nå justisministeren er til stede i salen i dag.

Statsråd Hanne Harlem: Det viktige må jo være at vi har lovregler som sikrer denne gruppen rettigheter. Helseministeren har i et svar til komiteen gått gjennom en del av de reglene det dreier seg om.

Avslutningsvis åpner også helseministeren i brevet for at man skal vurdere behovet for en særlov. Jeg er helt enig i at man bør vurdere behovet for en særlov. Men når man sier «vurdere», og ikke sier at ja, vi vil fremme forslag om en særlov, er poenget nettopp det at det ikke er sikkert at det er en særlov som er den beste måten å regulere dette på, men det viktige er at rettighetene ivaretas, og at man for så vidt sikrer en skikkelig gjennomgang av de forskjellige lovreglene som gjelder, for å bedre situasjonen for denne gruppen. Så kan det hende at særlov er den rette måten å gjøre det på. Den vurderingen har Regjeringen lovet å gi gjennom det brevet helseministeren har sendt til justiskomiteen.

Presidenten: Dei talarane som heretter får ordet, har ei taletid på inntil 3 minutt.

Olav Gunnar Ballo (SV): Jeg takker justisministeren for svaret. Jeg oppfatter at det helt sentrale i statsrådets svar er at det vil bli foretatt en lovgjennomgang på dette området, og at man vil sikre transseksuelle deres lovmessige rettigheter, uansett om det da blir i en særlov eller på andre måter.

Jeg har for min del lagt inn en merknad om at jeg forventer at det skjer i første halvdel av neste stortingsperiode.

de. Med mindre statsråden har klare motforestillinger mot et slikt tidsperspektiv og ønsker å kommentere det, regner jeg med at det skulle være et realistisk tidsperspektiv.

Statsråd Hanne Harlem: Umiddelbart høres jo ikke et slikt tidsperspektiv helt umulig ut for noen. Men når jeg ikke ønsker å bekrefte det ved taushet, er det fordi det, som representanten Ballo er kjent med, dreier seg om lovregler og bestemmelser på veldig mange områder. Da er det vanskelig for meg med sikkerhet å kunne si at de forskjellige som må involveres i det, har mulighet til det. Men utover det er jeg enig i at det i løpet av første halvdel av neste stortingsperiode burde være mulig å gi en slags status for hvordan situasjonen er samlet sett når det gjelder regelverket.

Presidenten: Fleire har ikkje bede om ordet til sak nr. 3.

Hans J. Røsjorde gjeninntok her presidentplassen.

Etter at det var ringt til votering i 5 minutter, uttalte **presidenten:** Stortinget går da til votering over sakene på dagens kart.

Det foreligger ikke noe voteringstema i sak nr. 1.

Votering i sak nr. 2

Presidenten: Under debatten har Jan Simonsen satt fram et forslag på vegne av Høyre og Fremskrittspartiet, og dette er inntatt på side 4 i innstillingen.

Jan Simonsen (Frp): Under debatten har representanter for samtlige av de partiene som har hatt ordet, uttalt at det enten er rimelig grunn til at skattekravet mot Tore Sandberg bør frafalles, eller at det er særlig ubillig om han må betale skatt på gaven fra Liland. Det er rimelig klare signaler til skattemyndighetene.

Selve forslaget har derimot bare fått støtte fra Fremskrittspartiet, Høyre og Venstre, og det vil gi mindre klare signaler dersom dette blir nedstemt, til tross for at begrunnelsen er rent formell. Jeg vil derfor be om at ordlyden i forslaget endres, slik at det blir omgjort til et oversendelsesforslag.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet, og vi har da registrert at hr. Simonsen har gjort det refererte forslag om til et oversendelsesforslag. Det får dermed innledningen «Det henstilles til Regjeringen» osv.

Forslaget lyder i endret form:

«Det henstilles til Regjeringen å bidra til at:

1. Skattekravet som følger av Per Lilands gave til Tore Sandberg på 1,1 mill. kroner, ettergis iht. skattebetalingsloven § 41.
2. Tore Sandberg tilstås billighetserstatning av statskassen med 200 000 kroner. Beløpet føres til utgift over kap. 2309 Tilfeldige utgifter post 1.»

Presidenten foreslår at forslaget oversendes Regjeringen uten realitetsvotering – og anser det som vedtatt.

Komiteen hadde innstillet:

Dokument nr. 8:19 (2000-2001) – forslag fra stortingsrepresentant Carl I. Hagen om å bevilge kompensasjon til Tore Sandberg på 900 000 kroner for å dekke skattekrav som følge av gave Sandberg mottok fra Per Liland og omkostninger for å bli fritatt for skattekravet – bifalles ikke.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling bifaltes mot 1 stemme.

Votering i sak nr. 3

Komiteen hadde innstillet:

Dokument nr. 8:35 (2000-2001) – forslag fra stortingsrepresentant Olav Gunnar Ballo om regulering av lovmessige rettigheter for transseksuelle – vedlegges protokollen.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling bifaltes enstemmig.

S a k n r . 4

Referat

1. (192) Samtykke til deltaking i ei avgjerd i EØS-komiteen om endring av protokoll 31 i EØS-avtala

om EFTA/EØS-statane si deltaking i Fellesskapet sitt program for audiovisuell industri (Media Plus 2001-2005) (St.prp. nr. 56 (2000-2001))

Enst.: Sendes familie-, kultur og administrasjonskomiteen som forelegger sitt utkast til innstilling for utenrikskomiteen til uttalelse før innstilling avgis.

2. (193) Årsmelding fra styret for Pensjonsordningen for stortingsrepresentanter for budsjettåret 2000 (Dokument nr. 9 (2000-2001))

Enst.: Sendes familie-, kultur- og administrasjonskomiteen.

3. (194) Melding for året 2000 fra Sivilombudsmannen (Stortingets ombudsmann for forvaltningen) (Dokument nr. 4 (2000-2001))

Enst.: Sendes kontroll- og konstitusjonskomiteen.

4. (195) Samtykke til godkjenning av EØS-komiteens beslutning nr. 91/2000 av 27. oktober 2000 om endring av vedlegg XI til EØS-avtalen (direktiv om elektronisk handel) (St.prp. nr. 55 (2000-2001))

5. (196) Samtykke til deltakelse i en beslutning i EØS-komiteen om endring av protokoll 31 i EØS-avtalen om EFTA/EØS-statenes deltakelse i EUs program for næringsliv og entreprenørskap (St.prp. nr. 57 (2000-2001))

Enst.: Nr. 4 og 5 sendes næringskomiteen, som forelegger sitt utkast til innstilling for utenrikskomiteen til uttalelse før innstilling avgis.

6. (197) Fyrstasjonene – posisjon og betydning i en moderne navigasjonsinfrastruktur (St.meld. nr. 28 (2000-2001))

Enst.: Sendes samferdselskomiteen.

Møtet hevet kl. 12.10.
